

فراتر از خبر

چرا حملات ایران به کردستان عراق شدت گرفته است؟

سعید جعفری

کمتر از یک دقیقه پیش

یک عضو مسلح حزب دموکرات کردستان ایران در اقلیم کردستان عراق

در حالی که نگاه‌ها همچنان به جنگ آمریکا با ایران دوخته شده، تهران جبهه دیگری را دوباره فعال کرده است.

سپاه پاسداران انقلاب اسلامی در روزهای اخیر بار دیگر مواضع گروه‌های شبه‌نظامی کرد در اقلیم کردستان عراق را هدف حملات موشکی و پهپادی قرار داده است.

در یکی از این حملات، مواضع «حزب آزادی کردستان» و در حمله‌ای دیگر، پایگاه‌های کومله هدف قرار گرفتند. مقام‌های ایرانی این عملیات را پاسخی به «تحركات تروریستی» توصیف کرده‌اند، اما زمان‌بندی حملات نشان می‌دهد که موضوع صرفاً به فعالیت‌های مرزی این گروه‌ها محدود نیست. ضمن این‌که این گروه‌ها اتهامات ایران را «بی‌اساس» می‌خوانند و تأکید دارند که برای حقوق کردها در حال مبارزه هستند.

ایران سال‌هاست به مواضع احزاب کرد ایرانی در خاک عراق حمله می‌کند و از بغداد و اربیل می‌خواهد فعالیت آن‌ها را محدود کنند. توافق امنیتی تهران و بغداد در سال ۲۰۲۳ نیز با همین هدف امضا شد؛

توافقی که بر اساس آن دولت عراق متعهد شد این گروه‌ها را خلع سلاح کند و اردوگاه‌هایشان را از مرز ایران دور نگه دارد.

با این حال، حملات اخیر در فضایی متفاوت انجام می‌شود؛ جنگ آمریکا و اسرائیل با ایران برای نخستین بار این احتمال را به شکلی جدی مطرح کرد که گروه‌های کرد ایرانی در میانه یک درگیری بزرگ‌تر، به بخشی از فشار نظامی بر تهران تبدیل شوند.

این سناریو در نهایت عملی نشد اما صرف مطرح شدن آن، این پرسش را به وجود آورد که آیا نگاه جمهوری اسلامی به این گروه‌ها پس از جنگ تغییر کرده است؟

فراتر از یک دشمنی قدیمی

رویارویی جمهوری اسلامی ایران با احزاب مسلح کرد به سال‌های نخست پس از انقلاب بهمن ۱۳۵۷ بازمی‌گردد. از آن زمان، بخش‌هایی از شمال غرب ایران بارها صحنه درگیری نیروهای حکومتی با گروه‌هایی مانند حزب دموکرات کردستان ایران، کومله و بعدها پژاک بوده است.

با انتقال بخش مهمی از نیروها و پایگاه‌های این گروه‌ها به اقلیم کردستان عراق، دامنه این رویارویی نیز از مرزهای ایران فراتر رفت. ایران در سال‌های گذشته بارها با موشک، پهپاد و توپخانه مواضع آن‌ها را در خاک عراق هدف قرار داده است.

روایت رسمی تهران همواره این بوده که این حملات برای جلوگیری از نفوذ نیروهای مسلح به داخل ایران انجام می‌شود. گروه‌های کرد اما می‌گویند فعالیت نظامی آن‌ها محدود شده و حملات ایران بیش از آن‌که پاسخی به یک تهدید فوری باشد، بخشی از تلاش گسترده‌تر جمهوری اسلامی برای از میان بردن کامل حضور آن‌ها در اقلیم کردستان عراق است.

در کنار حملات نظامی، تهران فشار سیاسی بر بغداد و اربیل را نیز افزایش داده است. توافق امنیتی سال ۲۰۲۳، انتقال برخی اردوگاه‌ها از مناطق مرزی و محدود شدن تحرک نیروهای کرد، نتیجه همین فشارها بود.

در نتیجه، پیش از جنگ اخیر، دامنه فعالیت نظامی بسیاری از این گروه‌ها کاهش یافته بود و به نظر می‌رسد الگوهای قدیمی نتواند به تنهایی تشدید حملات اخیر ایران را به صورت جامع توصیف کند.

جنگ اخیر چه چیزی را تغییر داد؟

در جریان جنگ آمریکا و اسرائیل با ایران، احتمال باز شدن جبهه‌ای در شمال غرب ایران به طور جدی مطرح شد. گزارش‌ها نشان می‌دهد که برخی گروه‌های کرد ایرانی با مقام‌های آمریکایی در تماس بودند و اسرائیل نیز امکان نقش آفرینی آن‌ها را بررسی کرده بود.

دونالد ترامپ، رئیس‌جمهور ایالات متحده، نیز در اظهاراتی گفت آمریکا به این گروه‌ها سلاح داده و از ایفای نقش آن‌ها در جنگ استقبال کرد. او البته بعدها از عملکرد کردها ابراز ناامیدی و تأکید کرد که این گروه‌ها سلاح‌ها را گرفته‌اند و هیچ کاری هم انجام نداده‌اند.

اما این‌که چرا با وجود گزارش‌های متعدد در خصوص آمادگی گروه‌های کرد برای ورود به خاک ایران، هرگز چنین اتفاقی رخ نداد از جمله پرسش‌هایی است که ناظران پاسخ‌های مختلفی برای آن مطرح کرده‌اند: از محدود بودن توان نظامی این گروه‌ها و نگرانی از واکنش شدید ایران تا تجربه بی‌اعتمادی نسبت به حمایت آمریکا در جریان درگیری‌های گروه‌های کرد در سوریه. همچنین نمی‌توان از نقش فعال ترکیه که از طرح هر چالش کردی در منطقه احساس نگرانی می‌کند نیز به آسانی گذر کرد. آنکارا به صورت فعال در آن

مدت تلاش کرد از ابزارهای مختلف از جمله ارتباط با آمریکا، زمینه را برای کنار گذاشتن این عملیات استفاده کند.

به نظر می‌رسد مجموعه آن رخدادها و تحرکات، ایران را به این برداشت رسانده که گروه‌های کرد در عراق، از جمله اهرم‌هایی هستند که ایالات متحده و اسرائیل در شرایط بحرانی می‌توانند به سراغ آن‌ها بروند.

هرچند این سناریو دست‌کم تاکنون عملی نشده است، اما صرف مطرح شدن آن، به‌ویژه پس از اظهارات دونالد ترامپ، می‌تواند یکی از عواملی باشد که نگرانی مقام‌های ایرانی از نقش احتمالی این گروه‌ها در درگیری‌های آینده را افزایش داده است.

چرا ایران اکنون حمله می‌کند؟

در صورتی که برداشت‌ها در خصوص توان گروه‌های کرد و همچنین برنامه‌های واشینگتن و تل‌آویو برای بهره‌بردن از این گروه‌ها درست باشد، حملات اخیر ایران به کردستان عراق می‌تواند نشانه‌ای از تلاش تهران برای محدود کردن ظرفیت این گروه‌ها پیش از بروز یک بحران دیگر باشد.

در عین حال به نظر می‌رسد این سیاست جمهوری اسلامی تنها محدود به حملات نظامی نبوده و به صورت موازی، فشارهایی بر دولت عراق و همچنین مقام‌های دولت اقلیم در راستای آنچه «اجرای کامل توافق امنیتی» عنوان شده شکل گرفته است. ضمن این‌که مقام‌های حکومت ایران بارها خواستار محدودتر شدن فعالیت رهبران و اعضای سازمان‌های کرد مخالف جمهوری اسلامی در اقلیم شده‌اند.

در چنین چارچوبی، از دید جمهوری اسلامی، شاید بتوان حملات اخیر را تلاشی برای شکل دادن به موازنه پیش از بحران بعدی دانست. اقداماتی که با هدف ارسال پیام برای گروه‌های کردی، اربیل، دولت مرکزی عراق و همچنین سایر بازیگران منطقه‌ای در دستور کار قرار می‌گیرند.

اربیل میان محکوم کردن حملات و پرهیز از رویارویی

در چنین شرایطی، وضعیت برای مقام‌های دولت اقلیم احتمالاً یکی از دشوارترین‌ها است؛ چرا که آن‌ها از یکسو حملات ایران به خاک عراق را نقض حاکمیت این کشور می‌دانند و آن را محکوم می‌کنند. از سوی دیگر، نه اربیل و نه بغداد علاقه‌ای ندارند روابط خود با تهران را بر سر این گروه‌ها، وارد بحرانی تازه کنند.

ایران یکی از مهم‌ترین شرکای تجاری اقلیم است و همزمان، مرزهای مشترک و تحولات امنیتی عراق باعث شده که ارتباط میان دو طرف حتی در دوره‌های تنش نیز قطع نشود.

حضور نچيروان بارزانی در مراسم تشییع علی خامنه‌ای، رهبر کشته‌شده جمهوری اسلامی، در حالی که حملات ایران به مواضع گروه‌های کرد ادامه داشت، می‌تواند نشانه‌ای از تلاش اربیل برای حفظ روابط با تهران، حتی در میانه تنش‌های امنیتی، تلقی شود. ضمن این‌که دست‌کم در شرایط فعلی، نشانه‌ای دیده نمی‌شود که اقلیم کردستان بخواهد روابط خود با تهران را بر سر این گروه‌ها وارد مرحله‌ای پرتنش کند. هرچند حفظ نوعی توازن در مناسبات با تهران و همچنین اتخاذ رویکرد مناسب در قبال گروه‌های شبه نظامی کرد راهبرد ساده‌ای برای دولت اقلیم نخواهد بود.

آیا ایران به هدفش می‌رسد؟

هرچند هنوز برای قضاوت درباره نتیجه این راهبرد زود است، اما بسیاری از تحلیلگران بر این باورند که ادامه حملات موشکی و پهپادی، همراه با فشار سیاسی بر بغداد و اربیل، می‌تواند فضای فعالیت گروه‌های مسلح کرد ایرانی در اقلیم را بیش از گذشته محدود کند.

در عین حال، تجربه سال‌های گذشته نشان می‌دهد که این گروه‌ها با وجود حملات مکرر، جابه‌جایی پایگاه‌ها و محدودیت‌های سیاسی، از میان نرفته‌اند و همچنان به اشکال مختلف به فعالیت خود ادامه می‌دهند. به همین دلیل، مشخص نیست که فشارهای کنونی تا چه اندازه بتواند به هدف بلندمدت تهران، یعنی از میان بردن ظرفیت نظامی و عملیاتی این گروه‌ها، منجر شود.

آنچه اما بیش از نتیجه این حملات اهمیت دارد، تغییری است که به نظر می‌رسد در نگاه امنیتی جمهوری اسلامی ایجاد شده است. اگر تا پیش از جنگ اخیر این گروه‌ها عمدتاً به عنوان یک تهدید مرزی دیده می‌شدند، اکنون نشانه‌هایی وجود دارد، حاکی از آن‌که تهران آن‌ها را در چارچوب سناریوهای احتمالی هر رویارویی آینده با آمریکا و اسرائیل نیز ارزیابی می‌کند.

اگر چنین برداشتی در محاسبات امنیتی جمهوری اسلامی شکل گرفته باشد، بعید نیست فشار نظامی بر این گروه‌ها و همزمان فشار سیاسی بر بغداد و اربیل نیز در آینده ادامه پیدا کند.

این مطلب بخشی از:

فراتر از خبر

بایگانی

ایران